

TINKARA STARČEK^{*}

Dobrenje in gospodje Dobrenjski v srednjem veku

IZVLEČEK

Zgodovini kraja Dobrenje, ki leži na slovenskem Štajerskem v neposredni bližini današnje meje z Avstrijo, lahko začnemo slediti v začetku 12. stoletja. Njegov pomen se bistveno poveča v 13. stoletju, ko je tam zgrajen grad Dobrenj, po njem imenovani Ekehard Dobrenjski pa postane eden najvidnejših plemičev z območja današnje slovenske Štajerske v drugi polovici 13. stoletja. Uspe mu izkoristiti boje za oblast na Štajerskem in se na ta način povzpeti v ožji krog tako salzburškega nadškofa kot štajerskega vojvode Otokarja II. Přemysla. Kljub temu o Ekehardovem zasebnem življenju vemo zelo malo. Poleg rekonstrukcije njegovega (političnega) življenja skuša članek nakazati nekatere možnosti izvora njegove rodbine ter v zaključku predstavi, kaj se je z rodbino dogajalo po Ekehardovi smrti konec 13. stoletja.

KLJUČNE BESEDE

Dobrenje, gospodje Dobrenjski, srednji vek, Štajerska, plemstvo

ABSTRACT

DOBRENJE AND THE LORDS OF DOBRENJE IN THE MIDDLE AGES

The history of the settlement of Dobrenje, located in Slovenian Styria in the direct vicinity of the present-day border with Austria, can be traced back to the beginning of the twelfth century. Its importance increased significantly in the thirteenth century, when Dobrenje Castle was built there and Eckhart of Dobrenje, named after it, became one of the most prominent noblemen on the territory of modern Slovenian Styria in the second half of the thirteenth century. Eckhart successfully turned the struggles for control over Styria to his advantage, thus bringing himself into the close circle surrounding the archbishop of Salzburg and the Styrian duke Ottokar II Přemysl, respectively. Nonetheless, very little is known about his personal life. In addition to reconstructing his (political) life, the article aims to suggest some possible origins of his family and concludes with an account of what happened to the family after Eckhart's death at the end of the thirteenth century.

KEY WORDS

Dobrenje, Lords of Dobrenje, Middle Ages, Styria, nobility

^{*} mag. prof. primerjalne književnosti in zgodovine, Žalec, tinkara.starcek@gmail.com

Namen pričujočega prispevka je osvetliti zgodovino naselja Dobrenje pri Spodnji Kungoti v bližini Maribora v času visokega srednjega veka, predvsem pa vsaj delno odstreti tančico skrivnosti, ki obdaja viteza s tamkajšnjega gradu Ekeharda Dobrenjskega. Ta je bil v 13. stoletju eden najpomembnejših zaupnikov tako salzburškega nadškofa kot kralja Otokarja II. Přemysla, a skupaj s svojo rodbino iz virov skrivnostno izgine še pred koncem stoletja, prav kakor se je v začetku stoletja v njih pojavil.

DOBRENJE PRED 13. STOLETJEM

Zgodovini Dobrenja¹ lahko začnemo slediti z menjalno listino med opatom samostana sv. Pavla v Labotski dolini Wecelinom in istrskim mejnim grofom Engelbertom iz let 1106–1124.² V listini se omenja 15 naselij, med njimi Dobrenje (*Dobren-ga*), ki so spadala pod dvor in cerkev v Razvanju, samostanu pa jih je ponudil istrski mejni grof Engelbert Spanheim v zameno za vas Glodnica na Koroškem. Toda v listini je v nadaljevanju navedeno, da samostanski bratje s to menjavo niso bili zadovoljni, saj je bilo ponujeno območje opustošeno, pa tudi ljudje so se očitno odselili, saj naj bi manjkalo več kot 50 podložnikov, zato je moral po dolgih pogajanjih Engelbert Spanheim primakniti še štiri kmetije v Labotski dolini in vinograd pri Ojstrici. Glede na to, da je bila menjava izvršena v začetku 12. stoletja,³ lahko predpostavimo, da je bilo opustošenje posledica ogrskih vpadov, prav tako pa je znano, da se je prav v 12. stoletju kot protiukrep začela kolonizacija opustelih območij spodnje Štajerske.⁴ Ime Dobrenja kaže na prevladujoč slovanski vpliv na tem območju, saj se je kraj najbrž imenoval po tamkajšnjem potoku, ime pa izvira iz slovanskega antroponima Dobren.⁵ Da je ta vpliv ostal močan, kaže tudi dejstvo, da se je ime obdržalo in so tako poimenovali tudi tam stoječi grad. Iz listine še izvemo, da je Radvanje spadalo v Ptujsko marko, kar je drugo ime za Dravsko marko,⁶ to pa nas pripelje

do prvih listin, ki omenjata Rahvinovo grofijo, iz let 980⁷ in 985. Še posebej je za nas zanimiva listina z datumom 17. oktober 985, v kateri kralj Oton III. grofu Rahvinu podeljuje 15 kraljevih kmetij v Razvanju v zameno za 12 kmetij na Dravskem polju,⁸ med njimi pa zelo verjetno najdemo tudi tistih 15 kmetij iz šentpavelske listine. Kateri rodbini je pripadal grof Rahvin, ni znano, vemo pa, da je Podravska marka, skupaj z drugimi mejnimi grofijami v današnjem slovenskem prostoru, med letoma 976 in 1002 pripadla oblasti koroškega vojvode. V 11. stoletju so na koroškem prestolu sedeli Eppensteinci, nasledili pa so jih Spanheimi, ki so imeli tudi lastne posesti v Podravju.⁹ Na to kaže tudi sama menjalna listina.

IZVOR DOBRENJSKIH

Izvor Dobrenjskih je bolj kot ne zavrt v temo, kljub temu pa lahko nakažemo nekaj možnosti. Dušan Kos je njihov izvor na podlagi grba s pomočjo *Steirischer Wappenschlüssel* Josefa Kraßlerja iskal na Koroškem (Himmelberg, Vivšnik) ali Štajerskem (Ehrenfels).¹⁰ Vendar grb Ekeharda, prvega znanega člana rodbine Dobrenjskih, sredi ščita nima izrazitega kola kot heraldičnega znaka, pač pa se zdi bolj verjetno, da gre za predelek med dvema vzporednima poljema. Tak grb ni velika posebnost, zato iz njega težko izhajamo predvsem zato, ker ne poznamo barv v njem. Zanimiva pa se zdi možnost povezave z Meljskimi. Že Pirchegger in za njim Mlinarič sta gospode Meljske povezala z gospodi iz Tanna na podlagi tako imenovanega hriba, ki se je vzpenjal nad Meljem.¹¹ Meljski so imeli v okolici Maribora v fevdu več posesti šentpavelskega samostana, sicer pa so bili salzburški ministeriali.¹² Poleg dvora v Melju ali na bližnjem hribu so imeli še posesti pri Pekrski gorci, ki so se jim odrekli v prid šentpavelskega samostana, sedem dvorov na Kozjaku in kmetijo pod marenberškim gradom.¹³ Mlinarič z Meljskimi povezuje tudi Ekeharda iz Tanna, ki se je v listinah v letih 1189 in 1227 pojavljal v spremstvu

1 Obstaja več različic imena. Za grad Stopar uporablja ime Dobrenj (Stopar, *Grajske stavbe*, str. 37), medtem ko se je ime naselja spreminjalo; prvotno se je verjetno imenovalo po potoku Dobrenja, danes pa je uveljavljeno ime Dobrenje (glej Torkar, *Slovenska vodna imena*, str. 192).

2 Schroll, *Urkundenbuch*, št. 15; UBSt I, št. 132; Gradivo IV, št. 22.

3 Natančen datum nastanka listine ni znan, sklepamo pa lahko, da je nastala med letoma 1106 in 1124, ko je Engelbert Spanheim postal koroški vojvoda.

4 Štih in Simoniti, *Na stičišču*, str. 79; Kos, *Vitez in grad*, str. 18.

5 Torkar, *Slovenska vodna imena*, str. 192.

6 Ta mejna krajina ni imela enotnega imena, kar po mnenju P. Štiha kaže, da se ji do 12. stoletja ni uspelo preoblikovati v pravo mejno krajino državnopravnega pomena,

kar pripisuje rednim ogrskim vpadom (Štih in Simoniti, *Na stičišču*, str. 77).

7 V listini, datirani s 24. oktobrom 980, kralj Oton III. grofu Wilhelmu podarja 20 kraljevih hub v grofiji grofa Rahvina med hribom Dobrič (v bližini Polzele) in Stenico ter Breznom pri Vitanju (UBSt I, št. 29; Gradivo III, št. 470).

8 HHStA, 985, X. 17., Ettenstadt (MOM); UBSt I, št. 487; UBSt I, št. 32.

9 Štih in Simoniti, *Na stičišču*, str. 78–81.

10 Kos, *Vitez in grad*, str. 265–266; Kraßler, *Steirischer Wappenschlüssel*, str. 22.

11 Mlinarič, *Melje*, str. 218; Mlinarič, *Historično-topografski oris*, str. 521; Pirchegger, *Die Untersteiermark*, str. 23.

12 Mlinarič, *Melje*, str. 218.

13 Mlinarič, *Melje*, str. 218–220.

salzburškega nadškofa, sicer pa omenja še Henrika, Otona, Leopolda in Vernerja.¹⁴ Slednji je, skupaj s Henrikom, po Mlinaričevih domnevah v začetku 13. stoletja v Melju tudi živel, medtem ko naj bi šlo pri drugih za stranske veje, ki niso živele v Melju.¹⁵ Pri Ekehardu gre skoraj zagotovo za pripadnika pomembne rodbine salzburških ministerialov iz Altentanna, katerih rodbinsko ime je bilo Ekehard. Po Mlinaričevem mnenju je rodbina Meljskih izumrla leta 1227, hkrati pa vemo, da je rodbina Tanne iz Altentanna izumrla šele konec 14. stoletja z Ekehardom XIV.¹⁶ Če sta bili ti rodbini zares povezani, je torej možno, da je leta 1227 izumrla zgolj meljska linija. Ponuja pa se tudi možnost, da se je ta linija preselila v Dobrenje, kar bi časovno sovpadalo, pa tudi posestno bi bilo možno, čeprav ni listine, ki bi to tezo podpirala, vendar pa so imeli Meljski, kakor že zapisano, več posesti na Kozjaku, ki je v neposredni bližini Dobrenja, kar velja tudi za šentpavelsko posest. Vsekakor sta Ekehard VI. iz Tanna, ki se v listinah pojavlja med letoma 1245 in 1290,¹⁷ in Ekehard Dobrenjski živela v istem obdobju, oba sta bila izredno pomembna moža, ki sta si bila osebno blizu s salzburškim nadškofom, gibala sta se v podobnih krogih visokih štajerskih plemičev,

Pečat Ekeharda Dobrenjskega na listini iz 30. septembra 1284
(org. HHStA AUR 1284 IX 30, fotografija: MOM).

a vendar se niti v eni listini ne pojavita skupaj. Se pa oba pogosto pojavljata v družbi in sta tudi navedena neposredno skupaj s Konradom iz Wertenfelsa, ki bi lahko bil sin Ekeharda VI. in brat Ekeharda VII. iz Tanna.¹⁸ Ena od možnosti bi torej bila, da je Ekehard pripadal kateri izmed vej gospodov iz Tanna. Naj še omenimo, da sta v času, ko se v listini prvič pojavita Henrik in Ekehard Dobrenjski, živela tudi Henrik in Ekehard Lipniški, kar morda ni naključje, tudi glede na kasnejše sorodstvene vezi med rodbinama, o čemer bo še govora v nadaljevanju. Dodajmo še, da tako Ekeharda iz Tanna kot Ekeharda Dobrenjskega pogosto srečamo v družbi Lipniških, hkrati pa Ekehard iz Tanna spremljevalca Ekeharda Dobrenjskega, Kuna iz Gutrata, šteje za svojega prijatelja.¹⁹ Vse to so seveda lahko zgolj naključja, ki pa morda le kažejo, da gre izvor Dobrenjskih iskati v teh krogih.

EKEHARD DOBRENJSKI

Po omenjeni menjalni listini iz let 1106–1124 viri o Dobrenju za nekaj časa zamrejo, dokler se v listinah ne pojavi Ekehard Dobrenjski s prvo omembo v listini iz leta 1239, kjer nastopa v Gradcu kot priča Henrika Grabštajnskega in Ulrika Trušenjskega v zvezi z darom nemškemu viteškemu redu skupaj s Henrikom Dobrenjskim.²⁰ Precej verjetno je, da sta v tem času postavila grad v Dobrenju, saj se prva imenujeta po njem. V listini Henrik Grabštajnski in Ulrik Trušenjski, sicer brata in oba potomca Gotfrida II. Trušenjskega, ustanovitelja grabštajnske linije, potrjuje ta daritev desetih funtov dohodkov svojih bratov Kolona in Gotfrida nemškemu viteškemu redu v Gradcu.²¹ Med pričami Henrika in Ekeharda Dobrenjskega najdemo za redovnimi brati ter pomembnimi salzburškimi ministeriali Otokarjem Liechtensteinskim in Vulfingom ter Hartnidom Lipniškim. Za njima pričata še Majnhard iz Enzelsdorfa²² in Henrik iz Parneka.²³ Listina ni pomembna le zaradi prve omembe Dobrenjskih, temveč tudi zato, ker gre za eno redkih, v kateri se Ekehard Dobrenjski ne pojavi v spremstvu ali službi salzburškega nadškofa oziroma kralja Otokarja. Očitno je, da so priče plemiči, ki so bili Tru-

¹⁸ Zillner, *Salzburgische Geschlechterstudien*, str. 127.

¹⁹ HHStA, 1278, I. 16., Salzburg (MOM).

²⁰ DOZA 1239, VII. 13., Gradec (MOM).

²¹ DOZA, 1239, VII. 13., Gradec (MOM); Gradio V, št. 716; Bele, *Rodbina Trušenjskih*, str. 8. Bele opozarja na možnost, da je bil tudi sam Gotfrid pripadnik nemškega viteškega reda, saj ga listina omenja kot brata.

²² Enzelsdorf pri Wildonu v bližini Gradca (UBSt IV, str. 453).

²³ Verjetno Pernegg na Muri (UBSt IV, str. 378).

¹⁴ Mlinarič, *Melje*, str. 218.

¹⁵ Mlinarič, *Melje*, str. 218.

¹⁶ Zillner, *Salzburgische Geschlechterstudien*, str. 162.

¹⁷ Zillner, *Salzburgische Geschlechterstudien*, str. 127.

šenjskim blizu. Majnhard iz Enzelsdorfa je bil zet Otona II. Dravograjskega iz rodbine Trušenjskih, saj je bil poročen z njegovo hčerjo Gertrudo Dravograjsko in je po njegovi smrti po njem dedoval.²⁴ Tudi tesne vezi z Lipniškimi so verjetno obstajale že v tem času, čeprav šele v listini iz leta 1278 izvemo za zakonsko zvezo med, po mnenju Josipa Mravljaka, Berto, hčerjo Kolona III. Vuzeniškega, ki je po ženski liniji pripadal rodbini Trušenjskih, in Hartnidom Lipniškim.²⁵ Možno je torej, da sta bila tudi Henrik in Ekehard v tesnih, če ne celo družinskih zvezah s Trušenjskimi, kar nakazuje na njun koroško-štajerski izvor.

Grad Dobrenj²⁶ je bil torej verjetno pozidan v prvi polovici 13. stoletja na šentpavelski posesti, ki so jo pripadniki rodbine ali veje rodbine, ki so prevzeli slovansko ime kraja, kjer so postavili grad, dobili v fevd od šentpavelskega samostana. Pri Trušenjskih lahko vidimo, kako so si protipravno prisvojili šentpavelsko dravograjsko posest in tam postavili grad, zaradi česar so se znašli v dolgotrajnih sporih s samostanom.²⁷ Ker se v nobeni listini ne omenja kak spor Dobrenjskih s šentpavelskim samostanom, tudi to potrjuje domnevo, da so posest v Dobrenju od samostana dobili v fevd.

Ekeharda ponovno srečamo 10. oktobra 1256 v Gradcu, kjer se je udeležil deželnega zbora.²⁸ Skupaj z Vulfingom Treunsteinskim je bil obsojen zaradi povzročanja škode ženskemu samostanu Göss. Sodnik je bil štajerski deželni sodnik in vodja deželnega zbora Gotfrid Mariborski, ki je za škodo, ocenjeno na 130 srebrnikov, plemičema naložil zaplembo posestev, Treunsteinskemu posesti Liesing²⁹ in Lonsach,³⁰ Ekehardu, ki ga listina že naziva *dominus*, pa *ubicunque fuerint*, kar bodisi kaže, da jih ni imel toliko, da bi jih bilo treba poimensko naštet, saj so bile v zaplembo vštete vse posesti, ki jih je imel, bodisi niso določili, katere posesti naj mu zaplenijo oziroma zanje niti niso vedeli. Iz tega zapisa bi lahko sklepali, da jih je imel manj kot Treunsteinski, zato ni presenetljivo, da se je želel okoristiti na račun

samostana. Vendar pa to ni v skladu z nazivom *dominus*, za katerega bi pričakovali, da je gospod podložnikom več posesti.³¹ Naj še omenimo, da je Treunsteinski v približno tem času povzročal tudi škodo nemškemu viteškemu redu v Gradcu, zaradi česar so mu prav tako zasegli posesti.³² Ekehard po drugi strani tovrstnih težav očitno ni več imel in je spor s samostanom poravnal, saj se v nobeni drugi listini ne omenja, da bi povzročal kakršno koli škodo.

Obdobje med letoma 1263 in 1284 je čas največjega vzpona in ugleda rodbine Dobrenjskih, na čelu z njenim najprepoznavnejšim predstavnikom Ekehardom, ki je verjetno istoveten z Ekehardom iz obeh prej navedenih listin. Zato morda ne bi bilo odveč predstaviti družbeno-političnih razmer tega obdobja, ki so zelo verjetno botrovali Ekehardovemu visokemu položaju. Po izumrtju Otokarjev leta 1192 so oblast na Štajerskem za več kot pol stoletja prevzeli Babenberžani, dokler ni leta 1246 umrl zadnji pripadnik te rodbine, avstrijsko-štajerski vojvoda Friderik II. Njegova smrt in tudi smrt koroškega vojvode Ulrika III. iz rodbine Spanheimov je sprožila dolgotrajen boj za njuno dediščino, ki je trajal vse do konsolidacije rodbine Habsburžanov na omenjenih območjih v začetku 14. stoletja. Druga polovica 13. stoletja je bil torej čas, v katerem so bila politična zavezništva ključna; osebne zasluge so lahko vitezom omogočile nagel vzpon, kar dokazujejo zgodbe številnih štajerskih in koroških rodbin, ki so prav v tem obdobju pridobile na veljavi,³³ osebne zamere pa prav tako nagel propad. Tu ne moremo mimo žalostne usode Sigfrida Marenberskega, ki ga je dal Otokar II. Přemysl usmrtniti.³⁴ V petdesetih letih 13. stoletja sta glavna pretendenta za prevzem oblasti v Avstriji in na Štajerskem postala ogrski kralj Bela IV. in češki kralj Otokar II. Přemysl. Po miru iz leta 1254 je Avstrija pripadla Otokarju, Štajerska pa Beli IV. Vendar se je v tem času razvnel tudi spor o položaju salzburškega nadškofa, za katerega sta se potegovala Filip Spanheimski, sorodnik in podpornik Otokarja II. Přemysla, ter Ulrik, nekdanji sekavski škof, ki je bil na strani Bele IV. V skladu s tem so se razdelili tudi štajerski plemiči, med katerimi je naraščalo nezadovoljstvo nad ukrepi od ogrskega kralja nastavljenega štajerskega glavarja Štefana, ki si je prizadeval preprečiti in odpraviti škodo, ki so

24 Ravnikar, *V primežu*, str. 213; Bele, Rodbina Trušenjskih, str. 17.

25 Bele, Rodbina Trušenjskih, str. 27.

26 Grad je dandanes že popolnoma izginil, na njegov obstoj pa namigujeta le konfiguracija terena in ime hriba Gradišče nad cerkvijo sv. Kunigunde v Spodnji Kungoti (Stopar, *Grajske stavbe*, str. 37; Pirchegger, *Die Untersteiermark*, str. 31–32). Prav tako ni znano, ali je morda šlo le za manjšo utrdbo oziroma stolp (Stopar, *Grajske stavbe*, str. 37; Kos, *Vitez in grad*, str. 265).

27 Bele, Rodbina Trušenjskih, str. 58–59.

28 Bele, *Pogumni vojaki*, str. 75.

29 Liesing v bližini Leobna (UBSt III, str. 446).

30 Lonsach pri Knittelfeldu v bližini Gradca (UBSt III, str. 444, 447).

31 Freed, *Noble Bondsmen*, str. 600.

32 GZM I/88.

33 Mednje lahko z današnjih slovenskega ozemlja štejemo Ptujске, pa tudi Mariborske in Vuzeniške (gl. Bele, *Pogumni vojaki*, str. 39–44).

34 Bele, Rodbina Trušenjskih, str. 24; Ottokars Österreichische Reimchronik, str. 157–158, vrstice 11887–11992.

jo plemiči samostanom in cerkvenim ustanovam povzročili v času brezvladja.³⁵ V ta kontekst lahko najbrž umestimo tudi sojenje Ekehardu iz leta 1256. Že naslednje leto se je namreč začel upor proti ogrski nadoblasti, katerega pobudnik je bil že prej omenjeni Sigfrid Marenberški.³⁶ Upor je bil sicer zadušen, a je štajersko plemstvo v veliki večini prestopilo na stran češkega kralja, ki je leta 1260 porazil ogrskega kralja. V teh bojih Ekehard morda ni sodeloval, saj ga Otokarjeva rimana kronika ne omenja, čeprav omenja vse pomembnejše plemiče, v katerih družbi se je Ekehard kasneje gibal. Še bolj verjetno pa je, da takrat še ni bil dovolj pomemben za poimensko omembo, saj si je bil, kakor omenjeno, blizu s sorodniki pobudnika upora Sigfrida Marenberškega in se je torej gibal v krogih plemičev, ki so stopili na Otokarjevo stran, med katerimi Kronika omenja Ulrika in Otona Liechtensteinskega, Hartnida Ptujkega, Vulfinga Stubenberškega, Heranda iz Wildona, Gundakarja in Dietmarja Offenberškega, Hartnida z Orta, Alberta s Horneka, Gebharda iz Felbna, gospoda z Goldeka ter gospode iz Lipnice in Dresnika.³⁷ Otokar je bil do domačega plemstva kljub temu nezaupljiv in je funkcijo deželnega glavarja raje zaupal svojim češkim ljudem,³⁸ zato je čast, ki jo je pri njem užival Ekehard in bo razvidna iz v nadaljevanju predstavljenih listin, toliko bolj pomenljiva. Leta 1273 je bil za novega kralja izvoljen Rudolf Habsburški, kar je med domačim plemstvom sprožilo odobravanje in nasprotovanje Otokarju. Leta 1276 se je moral Otokar v prid Rudolfu odreči Avstriji, Štajerski, Kranjski in Koroški. Leta 1278 je bil dokončno poražen in ubit, kar je naznanilo začetek dolge dobe Habsburžanov.³⁹

Že v času, ko je bil štajerski vojvoda Otokar II. Přemysl, srečamo Ekeharda v službi salzburskega nadškofa, prvič 1. decembra 1263 v Gradcu v pomembni vlogi enega od razsodnikov v sporu med Kunigundo (vdovo) Lonsberško⁴⁰ in salzburskim

nadškofom Ulrikom.⁴¹ Proces je vodil deželni sodnik Bernard Pfannberški, med razsodniki pa poleg Ekeharda najdemo najpomembnejše deželne plemiče Ulrika Liechtensteinskega, Alberta s Horneka, Heranda iz Wildona ter Otona Liechtensteinskega, kar pri tako pomembnem procesu ni presenetljivo; poleg tega bi lahko sklepali, da gre za sosedo posesti, o kateri so razsojali. Ekehardov položaj med navedenimi plemiči kaže po eni strani na njegov ugled, možno pa je, da je tudi njegova posest mejila na lonsberško. Ekehard 29. marca 1264 v Salzburgu, kjer je bil kot ministerial v nadškofovem spremstvu,⁴² priča takoj za Gebhardom iz Felbna in vicedomom Gotšalkom v zahvalni podelitvi salzburskega nadškofa Ulrika njegovemu ministerialu Otonu iz Walchna.⁴³ Prav tako v nadškofovi službi v Salzburgu junija 1266 Ekehard priča v listini, s katero Friderik Ptujski samostanu sv. Petra v Salzburgu daje patronat nad cerkvijo v Kirchbergu, ki jo je prejel od svojega strica Friderika.⁴⁴ Pred Ekehardom pričajo še Bernard Pfannberški, Leopold Žovneški, Herand iz Wildona, Oton Liechtensteinski in Ditmar iz Offenberga, zanimivo pa zdaj precej za Ekehardom najdemo Ortolf Trauensteinskega. Ponovno se torej uvršča med najpomembnejše štajerske plemiče. 13. julija 1268 pa je že v spremstvu novega salzburskega nadškofa Vladislava⁴⁵ pri sv. Radegundi pri Slovenj Gradcu in priča v listini, v kateri se koroški vojvoda Ulrik III. spravi z Vladislavom in se zaveže popraviti škodo, ki jo je povzročil njegov brat Filip.⁴⁶ Med pričami srečamo same pomembne koroške in štajerske plemiče: Ditmarja iz Vivšnika, Ulrika Liechtensteinskega, Sigfrida Marenberškega, Gebharda iz Felbna, Vulfinga Stubenberškega, za njim Ekeharda, nato pa še Otona iz Vivšnika, Ditmarjevega sina, in Henrika iz Svibnega.

9. aprila 1269 je Ekehard pri Sv. Rupertu na Rabi, kjer priča v listini sekavskega škofa Vernerja, s katero slednji daje v zakup desetino *circa Ieringen sitam* mariborskemu meščanu Eberhardu ter njegovima sinovoma Valterju in Eberhardu.⁴⁷ *Ieringen* je bržkone Jarenina v Slovenskih goricah, ki

³⁵ Bele, *Pogumni vojaki*, str. 28.

³⁶ *Ottokars Österreichische Reimchronik*, str. 74, vrstice 5581–5605.

³⁷ *Ottokars Österreichische Reimchronik*, str. 79–80, vrstice 5940–6099.

³⁸ Pod Otokarjem II. Přemyslom so bili deželni glavarji češki maršal Vok Rosenberški, olomuški škof Bruno Schauenburški, češki maršal Burkhard Klingenberški in Milota z Dedic iz Moravske, vmes pa za krajši čas še Oton II. iz Haslaui in Konrad, meščan iz Tullna (Bele, *Pogumni vojaki*, str. 80).

³⁹ Pirchegger, *Geschichte*, str. 26–30.

⁴⁰ Danes Deutschlandsberg oziroma Lonč na avstrijskem Štajerskem. V listini se Kunigunda v dobro salzburskega nadškofa in v zameno za povračilo odreče svoji pravici do gradu Lonsberg.

⁴¹ UBSt IV, št. 119.

⁴² Da je bil Ekehard Dobrenjski salzburski ministerial, izvedemo iz listine, ki jo je 3. junija 1276 izdal kralj Otokar II. (UBSt IV, št. 591).

⁴³ UBSt IV, št. 131.

⁴⁴ UBSt IV, št. 223.

⁴⁵ Leta 1268 Ulrika Sekavskega na mestu salzburskega nadškofa nadomesti Vladislav Šlezijski, kralju Otokarju naklonjen človek in vnuk Otokarja I. Přemysla, ki je služboval tudi kot kancler Otokarja II. (Dopsch, *Wlodizlaus*, str. 1451–1455).

⁴⁶ UBSt IV, št. 289.

⁴⁷ UBSt IV, št. 328; GZM II/18.

je kot župnija sicer spadala pod admontski samostan, a je imel tam svoje posesti tudi Salzburg in od njega sekavska cerkev.⁴⁸ Ekehard priča za lipniškim župnikom Gebhardom in je označen kot *dominus*, za njim pa pričata še Verner Hompoški ter Verner Lipniški, ki sta označena kot *militēs*; sledijo še Gotsalk iz Horneka ter brata Friderik in Konrad iz Lipnice. Ker je moral Eberhard plačilo dostaviti v Lipnico, ni presenetljivo, da v listini najdemo cerkvene uradnike iz Lipnice. Gre za lokalno, morda celo družinsko zadevo, zato kot priče nastopajo sami lokalni plemiči, med katerimi je po rangi najvišji Ekehard.

V nadaljevanju Ekehard očitno za nekaj časa prestopi v spremstvo in službo kralja Otokarja II. Přemysla ter njegovih uradnikov, čeprav salzburškemu nadškofu še naprej ostaja zvest, a vendar mu služenje Otokarju prinese še večje časti in vidnejšo politično vlogo. 28. junija 1269 ga tako srečamo v Radgoni kot pričo v listini štajerskega deželnega glavarja, olomuškega škofa Bruna, ki je poravnal spor glede vasi Rassnitz⁴⁹ med sekavskim škofom Vernerjem in Ortolfom iz Strettwega.⁵⁰ Ekehard priča na drugem mestu, takoj za Otonom Liechtensteinskim, za njim pa zasledimo še plemiče iz okolice Gradca in Radgone, s katerimi se Ekehard, z izjemo Vernerja Lipniškega, sicer ne pojavlja, kar namiguje na to, da je spremljal Bruna, ki je 18. avgusta tega leta vodil deželni zbor v Gradcu.⁵¹ Zanimivo je, da se oktobra 1270 Ekehard ne udeleži deželnega zbora v Mariboru,⁵² pač pa je 12. decembra v Judenburgu, kjer priča v pogodbi med kraljem Otokarjem in salzburškim nadškofom Friderikom, s katero Friderik Otokarju proti plačilu podeli fevde prejšnjih štajerskih in koroških vojvod.⁵³ Nastopajo priče oziroma poverjeniki (*arbitros, fideles*) obeh vpletenih strani. Ekeharda najdemo na nadškofovi strani, skupaj s kanonikom Konradom iz Kapfingena, bratoma Andrejem in Gebhardom iz Felbna ter sekavskim škofom Vernerjem. Gre za prvo zares vidno omembo Ekeharda, ki nastopa kot eden glavnih zaupnikov salzburškega nadškofa pred Otokarjem. Poleg njega torej priča še Gebhard iz Felbna, ki je bil pomemben salzburški ministerial in reden Ekehardov spremljevalec; skupaj sta pričala v petih listinah, večinoma v zadevah

salzburškega nadškofa, a je bil skupaj z Ekehardom, kakor bomo še videli, tudi v Otokarjevem spremstvu. Lahko bi torej rekli, da je šlo za moža, ki sta bila blizu tako salzburškemu nadškofu, čigar ministeriala sta bila, kot štajerskemu vojvodi. Pred Friderikom je Otokar na položaj salzburškega nadškofa, najpomembnejšega cerkvenega dostojanstvenika in lastnika veliko posesti na Štajerskem, nastavil sebi naklonjene ljudi (Filip Spanheimski in Vladislav Šlezijski), medtem ko Friderik ni spadal med njegove najzvestejše podpornike, na kar kažeta tudi pogodba, ki sta jo sklenila v Judenburgu, in nadaljnji potek dogodkov, saj je Friderik podprl Rudolfa Habsburškega.⁵⁴ V teh okoliščinah je Otokarju prišlo prav, da je imel na svoji strani nadškofu najbližje plemiče, ki so ustvarjali most med mogočnima možema, ki sta merila moči na Štajerskem. Te okoliščine je Ekehard očitno znal obrniti sebi v prid in pogosto odigral vlogo posrednika, kar je pozitivno vplivalo na njegov ugled. Še posebej zanimivo v kontekstu naše raziskave pa je, da leto kasneje v Lipnici srečamo Starhanda Dobrenjskega.⁵⁵ V tej listini nadškof Friderik zabeleži obljubljeno poroko hčere svojega ministeriala Vulfinga Stubenberškega z Otonom z Goldeka. Listino pečata obe udeleženi strani ter sekavski škof Verner in Herand iz Wildona, Starhanda med pričami najdemo na tretjem mestu za Kapfingerjem in bratom Andrejem, sledijo pa mu še štirje lokalni plemiči. Starhand ima med lokalnimi plemiči očitno še vedno najvišji položaj, čeprav ne pečati. Kljub temu bi težko rekli, v kakšnem odnosu sta bila Ekehard in Starhand. Morda je šlo za brata, morda je bil Starhand Ekehardov sin, kakršen koli sklep bi bil golo ugibanje, saj Starhanda ne srečamo v nobeni listini več, bi pa lahko rekli, da je v tem primeru vskočil v času Ekehardove odsotnosti.

Ekehard zatem priča in pečati v več zadevah pomembnih salzburških ali deželnih uradnikov. 20. avgusta 1271 pečati podelitveno listino salzburškega vicedoma Hermana samostanu Stainz. Poleg Ekeharda in vpletenih strani pečatijo še sekavski škof in prošt Ortolf, Liutold iz Kuenringa ter Herand iz Wildona.⁵⁶ 29. junija 1272 je predsedoval sodišču, ki je odločalo v sporu med šentpavelskim samostanom in Kolonom Vuzeniškim ter njegovima sinovoma Kolonom in Konradom. Kot predsedujoči je listino šentpavelskega opata Gerharda v tej zadevi tudi pečatil. Poleg Ekeharda sta

48 DAGS, 1357, VII. 30., Lipnica (MOM); HHStA, 1223, IV. 30., Salzburg (MOM); HHStA, 1246, X. 5., Lipnica (MOM).

49 Pri Kobenzu med Leobnom in Judenburgom (UBSt IV, str. 431).

50 UBSt IV, št. 346.

51 Bele, *Pogumni vojaki*, str. 71; Bele et al., *Štajerski deželni zbori*, str. 32.

52 UBSt IV, št. 390; Bele, *Pogumni vojaki*, str. 71.

53 UBSt IV, 400.

54 Krones, *Friedrich II*, str. 10–12.

55 HHStA, 1270, XII. 11., Lipnica (MOM).

56 UBSt IV, št. 424. Muchar namesto Ekeharda navaja Liutolda Dobrenjskega, pri čemer gre verjetno za napačno (Muchar, *Geschichte*, str. 345).

bila na strani Vuzeniških še Oton Liechtensteinski in Hugo iz Donnersteina, na strani samostana pa sekavski škof in kraljevi protonotar Ulrik.⁵⁷ Vuzeniški so bili s šentpavelskim samostanom dolga leta zapleteni v ostre in precej odmevne spore,⁵⁸ zato je bila poravnava med stranema uspeh, zlasti za Vuzeniške, ki se jim zdi razsodba naklonjena, saj je šentpavelski opat pristal celo na to, da bi Vuzeniški pozidali nov grad v namen obrambe in zaščite. Ekeharda smo v družbi Trušenjskih že srečali, njegova vloga v tem sporu in ugodna razsodba za Vuzeniške pa dodatno kažeta, da si je bil s pripadniki rodbine Trušenjskih blizu. Istega leta Ekeharda najdemo v Brucku v spremstvu štajerskega deželnega pisarja Konrada, ki je v tem času opravljal tudi naloge deželnega glavarja.⁵⁹ Priča v listini, v kateri Konrad zabeleži, da je od Liutolda iz Übelsteina prejel določene posesti, in sicer na prvem mestu.⁶⁰ Konrad je bil sicer meščan iz Tullna, a se je kot privrženec Otokarja II. Přemysla povzpел do velikih časti, saj je verjetno opravljal naloge deželnega pisarja, glavarja in sodnika.⁶¹ Ekehard se je torej v tem primeru gibal v Otokarjevih krogih.

20. julija 1274 je v Gössu potekal deželni zbor,⁶² ki se ga je Ekehard očitno udeležil, saj ga najdemo med številnimi pričami v listini deželnega pisarja Konrada z dne 27. julija glede menjave posesti samostana v Gössu. Med 67 pričami je Ekehard na sedemnajstem mestu za najpomembnejšimi deželnoknežjimi ministeriali.⁶³ V tem času so se za Otokarja II. Přemysla že začenjale težave, saj je prestol zasedel ambiciozni Rudolf Habsburški, prav tako pa je svoj vpliv močno okrepil salzburški nadškof Friderik.⁶⁴ Prav tedaj pa je očitno odločno na Otokarjevo stran stopil Ekehard, kar glede na kasnejši potek dogodkov verjetno ni bila najboljša poteza, mu je pa vsaj začasno prinesla velikanski ugled ter politično moč na Štajerskem in tudi širše. 19. avgusta 1275 je Ekehard vodil sodni zbor v Gradcu skupaj z notarjem Iringom in maršalom Brevikom v imenu deželnega glavarja Milote iz Dedic, kar izvemo iz listine o Ekehardovi razsodbi v sporu med Massenberškimi in sekavskim stolnim kapitljem.⁶⁵ Ekehard je listino pečatil s pečatnikom, ki mu ga je zaupal Milota. Gre za edino (ohranjeno) listino, ki jo je Ekehard

izstavil v svojem imenu, kar je glede na njegov položaj sila nenavadno. Hkrati je Ekehard edini štajerski plemič, ki je v času, ko je bil štajerski vojvoda Otokar II. Přemysl, vodil sodni zbor. Kakor smo že omenili, je bil Otokar do domačega plemstva precej nezaupljiv in se je raje zanašal na ljudi iz Češke ali na meščane, kakor smo opazili v Konradovem primeru. Otokar je torej Ekeharda moral osebno poznati in mu zaupati, Ekehard pa je bil domač tudi med drugimi Otokarjevimi zaupniki, saj se je pojavljal v njihovem spremstvu. Težko je odgovoriti na vprašanje, s čim se je Ekehard Otokarju tako izredno priljubil, zlasti če se spomnimo, da ga Avstrijska rimana kronika ne omenja med prvimi Otokarjevimi podporniki na Štajerskem. Nedvomno ni bilo brez pomena, da je očitno užival tudi zaupanje salzburškega nadškofa, v katerem je Otokar že moral ugledati pomembnega nasprotnika, vendar pa kot tak nikakor ni bil edini. Kljub temu izredno bližnjemu odnosu z Otokarjem je Ekehard svoje možnosti vseskozi ohranjal odprte in vzdrževal dobre odnose s salzburškim nadškofom. Že 30. novembra 1275 se mudi v Lipnici, kjer je pričal prisegi Engelšalka Rajhenburškega, da Salzburgu ne bo več povzročal škode in da se bo zgledil pred sodiščem. Med pričami so še škof Janez iz Chiemseeja, prošt Konrad iz Berchtesgadna, arhidiakon Liutold, Konrad iz Wartenfelsa, Friderik iz Wolfsaua in Rudolf iz Fohnsdorfa.⁶⁶

Medtem je bila podpora Otokarju med štajerskimi plemiči praktično izničena, že februarja 1275 je salzburški nadškof Friderik na pomoč klical Rudolfa Habsburškega.⁶⁷ V teh negotovih razmerah, ko je Rudolf Otokarja vojaško ogrožal tudi na Češkem,⁶⁸ se je Ekehard odpravil k Otokarju v Znojmo, še prej pa je 3. maja 1276 Otokar deželnemu glavarju Miloti v listini naročil, naj dosledno spoštuje Ekehardovo razsodbo v zadevi Massenberških in sekavskega stolnega kapitlja.⁶⁹ Mesec dni kasneje, 3. junija 1276, Otokar v Znojmu izda listino, s katero tri Ekehardove hčere Wendelburgo, Petrisso in Alhardis, skupaj z njihovim potomstvom obeh spolov, na Ekehardovo prošnjo predaja salzburškemu nadškofu. Ekehard je bil poročen z Otokarjevo ministerialko, tako da so njuni otroci posledično pripadali Otokarju.⁷⁰ Priče te listine so škof iz Chiemseeja in Salzburgu zvesti plemiči, ki so se takrat verjetno že opredelili za Rudolfovo stran,⁷¹ Gebhard iz

57 UBSt IV, št. 456.

58 Bele, *Rodbina Trušenjskih*, str. 59.

59 Bele, *Pogumni vojaki*, str. 86.

60 UBSt IV, št. 469.

61 Bele, *Pogumni vojaki*, str. 88.

62 Bele, *Pogumni vojaki*, str. 71; Bele et al., *Štajerski deželni zbori*, str. 32.

63 UBSt IV, št. 518.

64 Krones, *Friedrich II.*, str. 10–12.

65 UBSt IV, št. 569.

66 HHStA, 1275, XI. 30., Lipnica (MOM); UBSt IV, št. 575.

67 Wagner, *Vom Interregnum*, str. 447–448.

68 Kustering, *Probleme*, str. 235.

69 UBSt IV, št. 589.

70 UBSt IV, št. 591.

71 UBSt IV, št. 600.

Felbna, Konrad iz Wartenfelsa ter Oton in Konrad z Goldeka, zato se zdi, da je šlo za salzbursko odposlanstvo in morda niti ne Ekehardovo osebno izbiro, čeprav mu dejstvo, da je bil v teh časih poročen z Otokarjevo ministerialko, gotovo ni koristilo. Zakaj bi se Ekehard na Otokarja obrnil s tovrstno prošnjo, je razumljivo, saj je bila poroka očitno sklenjena brez privolitve nadškofa, ki ga je bilo treba v času, ko je Rudolfu tlakoval pot na Štajersko, pomiriti in obdržati na svoji strani. Bolj zanimivo je, zakaj je Otokar v to privolil. Odgovor se verjetno skriva v tem, da je tudi sam od tega imel določeno korist; Ekehard je bil torej tako pomemben, da bi takšna pogodba lahko podkupila salzburskega nadškofa. Vsekakor ta daritev kaže na obojestransko zanimanje za Ekeharda in njegovo družino, kar pomeni, da je bil v samem vrhu tedanjih političnih mahinacij.⁷² Istega dne je Otokar izvedel še eno podobno daritev. Salzburski ministerial Nikolaj iz Stadaua, ki se je proti nadškofovi volji poročil s hčerjo Konrada iz Sauraua in celo prestopil v Otokarjevo službo, Otokarja prosi, naj Frideriku podeli prvega otroka iz zakona, ostale pa naj si pošteno razdelita, da bi si Nikolaj lahko povrnil nadškofovo milost, ki jo je izgubil.⁷³ Glede na vsebinsko podobnost obeh listin se je vredno nekoliko posvetiti tudi razlikam, ki jih lahko opazimo. Prva razlika je že v nazivu, ki ga Otokar uporablja za oba plemiča – Ekeharda naziva s *fidelis noster*, medtem ko za Nikolaja zapiše le *ad potestatem nostri culminis divertit*. Iz tega zapisa lahko sklepamo, da je tudi Ekehard služil Otokarju, vendar listina, za razliko od Nikolajeve, nikjer ne omenja, da bi Ekehard zaradi tega izgubil nadškofovo milost, kar ponovno kaže na njegovo obojestransko pomembnost. Poleg tega je nadškof v Nikolajevi darovnici pridobil bistveno več, saj mu je bil namenjen prvorojenec ter nato še vsak drugi otrok. Od Ekeharda so mu bile namenjene le tri hčere, ki skoraj zagotovo niso bile edini otroci, saj bi sicer v listini pisalo, da dobi vse otroke in jih ne bi poimensko naštevati. Prav tako je mogoče, da je Ekehard imel sina, ki ni bil namenjen salzburski cerkvi. Poleg tega je ta zakon najbrž trajal že dlje od Nikolajevega, če so se v njem že rodile tri hčere, pa ne Ekehard ne Otokar do tega nevarnega trenutka nista čutila potrebe po tem, da bi se odkupila salzburskemu nadškofu, kar priča o ključni vlogi, ki jo je v tem času igral nadškof Friderik. Iz listine lahko še razberemo, da se je Ekehard poročil v deželno plemstvo, kar mu je brez dvoma prineslo določene posesti, o katerih pa iz listin ne izvemo ničesar

in prav tako ne o izvoru njegove žene. Samo ugi bamo lahko, da je kateri izmed njenih sorodnikov naveden med pričami.

O Ekehardovi pomembni posredniški vlogi med salzburskim nadškofom in kraljem Otokarjem govori tudi njegova omemba v epu *Alexander Ulrika von Etzenbacha*. Ulrik je izviral iz Češke in je kot pesnik deloval na Otokarjevem praškem dvoru, kjer je verjetno okoli leta 1270 začel pisati svoj ep po vzoru istoimenskega epa Walterja iz Châtillona, ki se je opiral na zgodbo Aleksandra Velikega.⁷⁴ Ep je bil dokončan že po Otokarjevi smrti in ga je Ulrik posvetil njegovemu sinu Venčeslavu II. V delu je Otokar poistoveten z Aleksandrom Velikim, Venčeslavu pa naj bi služil kot vzor dobrega vladarja.⁷⁵ Ravno na mestu, ko Ulrik razlaga, kako je prišel do navdiha za ep, stopi na prizorišče Ekehard, ki naj bi skupaj s Kunom iz Gutrata na dvor češkega kralja v Pragi prinesel delo Walterja iz Châtillona kot darilo salzburskega nadškofa.⁷⁶ Ko se je ep znašel v Pragi, je prišel tudi v Ulrikove roke. V epu sta Ekehard in Kuno označena z *ritter*,⁷⁷ s čimer je Ulrik verjetno želel poudariti njun ugled.⁷⁸ Ulrik s to omembo Ekeharda predstavi tudi kot kulturnega posrednika, pri čemer lahko s precejšnjo gotovostjo trdimo, da si, čeprav seveda ne gre za historiografsko ali historično zanesljivo delo, tega podatka ni izmislil. Če pa si ga je, ker se bodisi ni mogel spomniti, kdo je ep prinesel na dvor, bodisi si je celoten dogodek izmislil, je v to vlogo gotovo postavil dva na praškem dvoru močno čislana štajerska plemiča. V vsakem primeru nam omemba Ekeharda pove, da je bil na dvoru v Pragi dobro poznan in cenjen, kar je lahko le posledica njegovih zaslug, ki jih je izkazal Otokarju. Seveda pa je šlo pri vsakršnem darilu, ki sta si ga izmenjala Otokar in nadškof Friderik, tudi za politično potezo, zato je bilo nujno, da kralju darilo preda oseba, ki je te časti vredna, kar priča o velikem ugledu, ki ga je Ekehard užival pri Frideriku. Čas napetih, a še spravljivih odnosov med Otokarjem in Friderikom je Ekehard torej znal izvrstno obrniti sebi v prid. Zanimiv je podatek, da se Ekehard Dobrenjski in Kuno iz Gutrata v listinah skupaj pojavita zgolj enkrat, tudi v tem primeru v službi salzburskega nadškofa.⁷⁹ Morda pa ni naključje, da je bil Kuno v sorodu z Ekehardom iz Tanna, oba pa sta bila

⁷⁴ Ott, *Ulrich von Etzenbach*, str. 602–603.

⁷⁵ Vollmann, *Ulrich von Etzenbach*, str. 61–62.

⁷⁶ Ulrik von Etzenbach, *Alexander*, str. 733–734, verz 27605–27628.

⁷⁷ Ulrik von Etzenbach, *Alexander*, str. 734, verz 27619.

⁷⁸ Freed, *Noble Bondsmen*, str. 221.

⁷⁹ HHStA, 1284, VII. 15., Gradec (MOM).

⁷² Freed, *Noble Bondsmen*, str. 77.

⁷³ UBSt IV, št. 592.

sorodstveno povezana tudi z rodbino Goldek.⁸⁰ O možnosti povezave rodbine Tann z Dobrenjskimi smo že pisali, to pa je dodaten namig, ki bi lahko govoril v prid tej hipotezi.

19. septembra 1276 so se najpomembnejši štajerski in koroški plemiči zbrali v Brežicah in izrazili podporo Rudolfu Habsburškemu.⁸¹ Ekeharda, ki bi bil skoraj zagotovo poimensko naveden, če bi bil tam, med omenjenimi ne najdemo. Če ga niso zadržale druge okoliščine, je torej še zmeraj vztrajal na Otokarjevi strani. Kljub temu ga že 22. oktobra 1277 srečamo na Dunaju, kjer priča v razsodbi grofa Henrika Pfannberškega v sporu med Gozzom iz Kremisa in freisinškim škofom. Med pričami je na četrtem mestu, in sicer na položaju uglednega plemiča.⁸² Glede na to, da je bil Pfannberški v Brežicah in da ga je na mesto razsodnika postavil Rudolf Habsburški, gre verjetno za prvo (znano) nalogo, ki jo je Ekehard opravil v Rudolfovi službi. 17. junija 1280 nekega dobrenjskega viteza zasledimo v Salzburgu kot pričo v listini škofa iz Chiemseeja, s katero potrjuje, da so bile Frideriku Ptujskemu zasežene posesti. Ker gre za pomemben dogodek, ni presenetljivo, da je bilo prisotno najpomembnejše štajersko plemstvo, je pa nenavadno, da neimenovanega Dobrenjskega med pričami najdemo šele na zadnjem mestu.⁸³ Iz tega sklepamo, da verjetno ni šlo za Ekeharda, pač pa za nekega drugega, manj znanega člana rodbine, Ekehard namreč zaradi menjave oblasti nikakor ni prišel ob ves ugled, saj ga v prihodnjih letih še srečujemo v vidni vlogi. Se je pa verjetno umaknil iz štajerske deželne zveze oziroma je bil v njej vsaj manj aktiven, saj ga na deželnih zborih ne zasledimo več,⁸⁴ pač pa se je vrnil pod okrilje salzburskega nadškofa. 9. novembra 1282 tako priča v podelitveni listini salzburskega nadškofa Friderika Albrehtu Habsburškemu. Priče so sami vidni štajerski plemiči.⁸⁵ 15. julija 1284 v Gradcu priča v listini, s katero se Herman in Ulrik Pfannberška v korist Rudolfa Habsburškega in salzburske cerkve odpovedujeta določenim posestim. Ekeharda najdemo visoko med uglednimi pričami.⁸⁶ Konec septembra istega leta je v Brežicah prisoten pri dveh razsodbah glede Konrada Pišeškega. Najprej 28. septembra priča pri razsodbi, v skladu s katero mora Konrad določene posesti predati Rudolfu Habsburške-

mu,⁸⁷ 30. septembra pa pečati poravnavo med Konradom Pišeškim in Henrikom Planinskim.⁸⁸ Istega leta ga srečamo še 14. decembra v Gradcu v listini, s katero Ulrik iz Wildona salzburskemu nadškofu vrača vse posesti, ki jih je odtujil njegov tast Vulfing Treunsteinski.⁸⁹ Ekehard je med pričami med Otonom in Konradom z Goldeka ter Friderikom Stubenberškim, ki so bili med seboj v sorodu ter zvesti privrženci nadškofa Friderika in Rudolfa Habsburškega. Sklepamo torej lahko, da se Ekehardu tudi pod Rudolfom ni zgodilo nič hudega. Pravzaprav je to obdobje, ki sta ga nadškof Friderik in Rudolf izkoristila za povračilo izgubljenih posesti in ko je prišla na vrsto večina štajerskega plemstva. Kot je razvidno že iz navedenih listin, v katerih srečamo Ekeharda, je ta preživel sorazmerno mirno, saj ga ni doletela nobena sodba; bil je le v skupini razsodnikov, ki so skrbeli za vračilo posesti, torej je moral še zmeraj uživati nadškofovo in Rudolfovo zaupanje. Po letu 1284 je Ekehard omenjen le še v eni listini, vendar tokrat v zasebni zadevi. Če je vse navedeno obdobje res šlo za istega človeka, kar bi lahko sklepali glede na njegove politične poteze in držo, je bil v tem času že precej v letih in verjetno ni več dolgo živel. Nobenega znamenja namreč ni, da bi padel v politično nemilost. Zato je, preden nadaljujemo z rodbino Dobrenjskih, smiselno potegniti črto pod življenje in kariero tega skrivnostnega viteza.

Kot je ugotavljal že Martin Bele, lahko Ekeharda Dobrenjskega brez dvoma umestimo med najpomembnejše salzburske ministeriale današnje slovenske Štajerske, ki se lahko ob bok postavi tudi Ptujskim in jih verjetno celo presega.⁹⁰ Toda kot tak je bil Ekehard zgolj posameznik, njegova rodbina si tega ugleda ni pridobila. Kljub Ekehardovim prizadevanjem se verjetno ni izvila izpod salzburske oblasti, saj je Ekehard oporo za svoj vzpon našel v Otokarju II. Přemyslu, kar se je izkazalo za slabo politično potezo, zaradi česar se je bil še pred dokončnim Otokarjevim padcem prisiljen vrniti pod nadškofovo okrilje in tam tudi ostati. Kaj se je zgodilo z njegovim potomstvom z Otokarjevo ministerialko, če je, razen treh hčera, ki so bile namenjene Salzburgu, sploh obstajalo, ne vemo. Pravzaprav o njegovih zasebnih zadevah vemo nenavadno malo. Razen treh hčera in dejstva, da je imel ženo, o njegovem sorodstvu ne vemo nič, sklepali smo le, da si je bil blizu s Trušenskimi ter da lahko med deželnim plemstvom

80 HHStA, 1280, V. 21., Salzburg (MOM).

81 UBSt IV, št. 600.

82 FRA II/31, št. 349.

83 HHStA, 1280, VI. 17., Salzburg (MOM).

84 Bele, *Pogumni vojaki*, str. 71, 75.

85 HHStA, 1282, XI. 9., Dunaj (MOM).

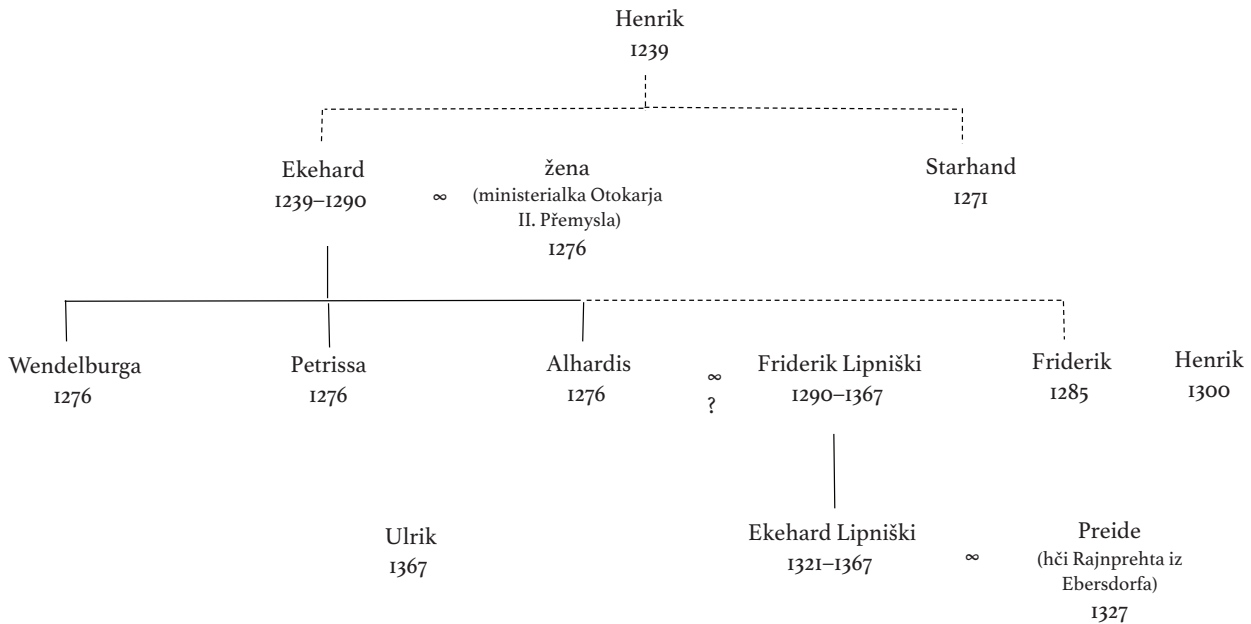
86 HHStA, 1284, VII. 15., Gradec (MOM).

87 HHStA, 1284, IX. 28., Brežice (MOM).

88 HHStA, 1284, IX. 30., Brežice (MOM).

89 HHStA, 1284, XII. 14., Gradec (MOM).

90 Bele, *Pogumni vojaki*, str. 62.

Rodovnik gospodov Dobrenjskih

iščemo sorodstvo njegove žene. Prav tako ne vemo nič o njegovih posestih, razen tega, da se je imenoval po Dobrenju. Težko si je predstavljati, da tako pomemben ministerial ne bi imel drugih posesti, saj so morale obstajati vsaj določene posesti njegove žene. To vzbuja pomislek, da je v zasebnih zadevah morda uporabljal še kako drugo ime.

Kar se tiče njegove kariere, bi ga lahko s sodobnim izrazom označili za oportunisto. Kot tak nikakor ni bil edini, pač pa je negotove razmere, nestabilno oblast in pomanjkanje nadzora poskušala izkoristiti večina štajerskega plemstva, kar je nekaterim bolj, drugim manj dolgoročno uspelo. Na današnjem slovenskem Štajerskem so bili glede tega nedvomno najuspešnejši Ptujski, čeprav je Salzburg napenjal vse sile, da bi jih ponovno spravil pod svoje okrilje.⁹¹ V primerjavi z njimi Ekehard kot posameznik te moči ni imel, kar kaže na to, da najbrž tudi njegove družinske vezi niso bile dovolj močne in pomembne, da bi lahko našel zaslombo v njih. Morda je bil razlog za to tudi njegov nenaden vzpon, ki ga je še zmeraj težko pojasniti. V obdobju tridesetih let se je Ekehard povzpel od manj pomembnega ministrala, ki se je, kakor mnogi, v času brezvladja želel okoristiti na račun cerkvene ustanove, do namestnika deželnega glavarja in rabsodnika v nekaterih najodmevnejših sporih v 13. stoletju, na čelu s pogoditvijo med Otokarjem in salzburškim nadškofom leta 1270. Gibal se je v krogu najvidnejših štajerskih in koroških plemičev, bil član štajerske deželne zveze ter si bil osebno blizu tako z Otokar-

jem kot z nadškofom Friderikom, kar je bil v času njunih razprtij še poseben uspeh. Tudi Ekehard je, kakor večina štajerskega plemstva, leta 1276 ugotovil, da se časi spreminjajo, a se za razliko od mnogih ni povsem odrekel Otokarju, morda tudi zaradi tega, ker mu je veliko dolgoval. Najbrž ga je prav to in pa dejstvo, da je bil preveč pomemben, da bi ušel Friderikovemu budnemu očesu, znova trdno zasidralo pod salzburško oblast. Ne moremo se strinjati z Dušanom Kosom, ki meni, da je po letu 1278 padel v nemilost.⁹² Viri kažejo, da je ostal med najuglednejšimi salzburškimi ministri in še naprej opravljal pomembne naloge, toda poskusov, da bi se izvil izpod salzburške nadoblasti, je bilo konec.

O Ekehardovem položaju lahko nekaj razberemo tudi iz skupine plemičev, v kateri se je gibal. Ta se po letu 1278 precej drastično spremeni. V času, ko je bil vojvoda na Štajerskem Otokar II. Přemysl, Ekeharda najpogosteje srečamo v družbi gospodov Liechtensteinskih, Wildonskih, Lipniških in Gebharda iz Felbna.⁹³ V času, ko je oblast na Štajerskem prevzel Rudolf Habsburški, pa se Ekehard giblje v družbi gospodov iz Drasinga,⁹⁴ Wolfsaua⁹⁵ in Lipnice.⁹⁶ Enako pogosto se v obeh obdobjih pojavlja le v družbi gospo-

91 Bele, *Friderik V. Ptujski*, str. 136, 142.

92 Kos, *Vitez in grad*, str. 266.

93 UBSt IV, št. 328; UBSt IV, št. 346; UBSt IV, št. 400; UBSt IV, št. 424; UBSt IV, št. 456; UBSt IV, št. 591.

94 Lahko bi sicer šlo za Draženj na Koroškem, vendar ni smiselno, da bi se Henrik v tem primeru tolikokrat pojavljal v službi salzburškega nadškofa.

95 Auenhof pri Wildonu (UBSt IV, str. 452).

96 HHStA, 1284, VII. 15., Gradec (MOM); HHStA 1284, IX. 28., Brežice (MOM); HHStA, 1284, IX. 30., Brežice (MOM); HHStA, 1285, II. 3., Ptuj (MOM).

dov z Goldeka in Stubenberških.⁹⁷ Čeprav samo iz ohranjenih listin ne moremo potegniti gotovih zaključkov, lahko vendarle opazimo, da se je Ekehard po letu 1278 iz družbe deželno knežjega plemstva (ki je odločno podprlo Rudolfa) ponovno trdno premaknil med salzburske ministeriale, kar je morda tudi razlog, da ga ne srečujemo več v štajerski deželni zvezi. To sicer nujno ne pomeni izgube ugleda, pač pa je verjetno le odraz tega, da se je pod Rudolfovo trdno oblastjo znova vse postavilo »na svoje mesto«.

KONEC DOBRENJSKIH

2. marca 1290 se Ekehard edinkrat pojavi v listini, v kateri gre za njegovo zasebno zadevo, ki ponudi nekoliko boljšo predstavo o njegovi družini in posestih. Iz listine izvemo, da je salzburski nadškof Rudolf na prošnjo Ekeharda Dobrenjskega Ekehardovemu zetu⁹⁸ Frideriku Lipniškemu podelil polovico dohodkov sodišča trga Lipnica (*mediam parte iudicii in foro [...] Leibnitz*), ki ga je imel Ekehard pred tem v fevdu od salzburske cerkve. Listino sta med drugimi pečatila Konrad iz Wartenfelsa in Friderik iz Wolfsaua, med pričami pa najdemo tudi Henrika Hompoškega, Henrika iz Drasinga in Friderikovega brata Otona Lipniškega.⁹⁹ Za vse navedene, ki jih pogosto srečujemo skupaj kot priče, bi lahko sklepali na sorodstvene vezi. Ekehardova hči (ne vemo, ali je morda šlo za katero iz Otokarjeve listine iz leta 1276) se torej ni slabo poročila, saj so bili Lipniški med najvplivnejšimi salzburskimi ministeriali in so imeli v začetku 14. stoletja v družini celo salzburskega nadškofa. Ekehard je imel tudi istoimenskega vnuka, sina Friderika Lipniškega.¹⁰⁰ Ekehard Lipniški je imel za ženo Preide, hčer Rajnprehta iz Ebersdorfa,¹⁰¹ in je bil pomemben mož, saj je bil nekaj časa salzburski vicedom.¹⁰² Še pred tem, 3. februarja 1285, na Ptuj s srečamo Ekehardovega zeta Friderika Lipniškega kot pričo skupaj s Friderikom Dobrenjskim v listini glede sklepa, da mora Friderik Ptujski Salzburgu vrniti posesti na Ptuj ter v Lipnici in grad Vurberk. Friderik Dobrenjski je na seznamu prič tik za bra-

toma Otonom in Friderikom Lipniškim v zadnji polovici seznama.¹⁰³ Glede na listino iz leta 1290 je Ekehard Dobrenjski v tem času še živel, vendar pa je bil morda drugače zadržan. Položaj Friderika Dobrenjskega takoj za Lipniškimi bi lahko nakazoval, da so bili že takrat sorodstveno povezani. Kdo je Friderik Dobrenjski, je težko trditi, morda je šlo za Ekehardovega sina, morda zeta, v vsakem primeru gre za ugibanje. Glede na to, da gre za njegovo edino omembo, verjetno ni živel na gradu Dobrenj in se je kasneje imenoval bodisi po svojem izvornem gradu bodisi gradu družine, v katero se je priženil. Možno pa je seveda tudi, da je umrl. Ne moremo torej trditi, da je Ekehardova družina konec 13. stoletja klavrno propadla. Res je sicer, da z gotovostjo ne vemo ničesar o njegovih sinovih, kar je verjetno razlog, da ime Dobrenjskih postopno izgine iz listin, vendar mu je uspelo vsaj eno hčer izredno dobro poročiti, kar bi lahko kazalo na to, da ni bil v finančnih zagatah. Mnogo plemičev se je namreč konec 13. stoletja zaradi obubožanosti poročalo v meščanski stan,¹⁰⁴ kar pa, kakor se zdi, ni bila Ekehardova težava. Njegovi potomci so nadaljevali rod v družini, ki je v 14. stoletju prosperirala, kar bi najbrž zadovoljilo tudi Ekehardove apetite. Čeprav se mu v njegovem času ni uspelo izviti izpod salzburske oblasti, mu je uspelo svojo rodbrino preplesti z rodbino salzburskega nadškofa.

Čeprav je bil grad Dobrenj v 14. stoletju verjetno opuščen, to ne pomeni, da so vitezi z Dobrenja izumrli. Glede na konfiguracijo terena Dobrenj ni mogel biti grad, primeren za udobno bivanje, niti ni bilo na grajskem hribu dovolj prostora za obsežnejše predelave. Šlo je torej predvsem za obrambno zgradbo, značilno za čas od sredine 12. do sredine 13. stoletja, ko je bilo pri nas zgrajenih največ gradov.¹⁰⁵ Dobrenj je bil torej najverjetneje zgrajen konec 12. ali v začetku 13. stoletja v okviru salzburske vojaško-obrambne in kolonizacijske politike,¹⁰⁶ opuščen pa, ko ni več služil svojemu namenu in zadoščal potrebam.

Kje je stal dvor, ki je nadomestil grad Dobrenj, ni povsem jasno. Pirchegger domneva, da bi lahko šlo za Pesniški dvor, vendar tega ni mogoče z gotovostjo trditi.¹⁰⁷ Leta 1432 se omenja dobrenjski dvor, ki ni identičen z gradom.¹⁰⁸ Posesti v Dobrenju se v 15. in 16. stoletju še nekajkrat omenjajo. Leta 1426 Anton iz Velikovca kupi dve hubi v

97 HHStA, 1268, VII. 13., St. Radegund (MOM); HHStA, 1270, XII. II., Lipnica (MOM); UBSt IV, št. 591; HHStA, 1280, VI. 17., Salzburg (MOM); HHStA, 1284, VII. 15., Gradec (MOM); HHStA, 1284, XII. 14., Gradec (org. HHStA) (MOM).

98 V listini Friderik Lipniški za Ekeharda uporabi precej nedvoumen izraz *socer*, zato je ni razloga, da bi o tej sorodstveni zvezi dvomili (gl. tudi Preinfalk, *Rodbina*, str. 353).

99 HHStA, 1290, III. 2., Gradec (MOM).

100 HHStA, 1321, I. 14., Lipnica (MOM).

101 NOeLA, 1327, V. 1., Lipnica (MOM).

102 HHStA, 1307, VI. 19., Salzburg (MOM).

103 HHStA, 1285, II. 3., Ptuj (MOM).

104 Freed, *Noble Bondsmen*, str. 59.

105 Kos, *Vitez in grad*, str. 19.

106 Kos, *Vitez in grad*, str. 21.

107 Pirchegger, *Die Untersteiermark*, str. 32.

108 Pirchegger, *Die Untersteiermark*, str. 32; Stopar, *Grajske stavbe*, str. 37.

Od gradu Dobrenj ni ostalo skoraj nič, opazna je le nekoliko spremenjena konfiguracija terena (fotografija: Tinkara Starček).

Dobrenju.¹⁰⁹ Med letoma 1462 in 1465 je imel posesti v Dobrenju in tamkajšnje gorsko pravo v zakupu Nikolaj (Niklas) Griebinger,¹¹⁰ leta 1471 pa je po njem dedoval Bernard Griebinger.¹¹¹ Griebingerji so bili v 15. stoletju precej ugledna štajerska rodbina, ki je spadala med celjsko plemstvo, sam Bernard je bil v letih 1449–1450 dvorni maršal grofov Celjskih¹¹² ter oskrbnik več njihovih in kasneje deželno knežjih gradov v Podravju, med drugim Limbuša, po katerem se je tudi imenoval,¹¹³ in dvora v Miklavžu na Dravskem polju,¹¹⁴ v zakup je dobil tudi Borl.¹¹⁵ Leta 1528 ima Erazem iz Sauraua v fevdu 19 in pol hube v Dobrenju in tamkajšnje gorsko pravo.¹¹⁶ Leta 1529 dobi David Gall, ki je dedoval po Griebingerjih,¹¹⁷ posesti in gorsko pravo v Dobrenju.¹¹⁸ V Dobrenju so torej tudi v 15. in 16. stoletju imeli fevde pomembni plemiči. Tudi Dobrenjski se leta 1290 ne omenjajo zadnjič. 21. maja 1300 v Mariboru srečamo Henrika Dobrenjskega kot pričo v listini, s katero je Veitel Bresterniški mariborskemu meščanu in oskrbniku reinskega samostana Henriku prodal svoj vinograd. Henrik je na zadnjem mestu, za samimi precej nepomembnimi plemiči.¹¹⁹ Njegov položaj nam da slutiti, da ni bil v neposrednem sorodstvu z Ekehardom Dobrenjskim in njegovimi potomci ter je morda celo že živel v Mariboru. Leta 1367 je

Ulrik Dobrenjski Diterju iz Teufenbacha prodal dve hubi, ki ju je imel v zakupu od Friderika Lipniškega. Listino sta pečatila Friderik Lipniški in njegov bratranec (*Vetter*)¹²⁰ Weykchart.¹²¹ V Weykchartu bi lahko iskali Ekeharda Lipniškega, vnuka Ekeharda Dobrenjskega, povezava z Lipniškimi pa nam da misliti, da je bil morda vsaj Ulrik v sorodstvu z Dobrenjskimi in posledično Lipniškimi. Hkrati moramo ugotoviti, da za mogočnega plemiča ni šlo, saj v listini zapiše, da nima svojega pečata. Med letoma 1365 in 1396 srečamo še Vulfinga Dobrengerja.¹²² Leta 1400 listino pečati Hans Dobrenger, mestni sodnik v Brežah na Koroškem.¹²³ Med letoma 1432 in 1466 pa se omenja Gašper Dobrenger.¹²⁴ Glede na priimek lahko za Vulfinga in Gašperja že trdimo, da nista več živela na gradu Dobrenj. Z gotovostjo pa lahko to rečemo za Hansa Dobrengerja, ki je bil ugleden in premožen mož ter sodnik v Brežah na Koroškem. Kot tak se pojavlja v številnih listinah s konca 14. in začetka 15. stoletja, ki jih tudi pečati.¹²⁵ Leta 1398 naletimo še na Andreja Dobrengerja, ki pečati listino županove žene Preyd v zvezi z vinogradom admontskega samostana.¹²⁶ Niti Hansov niti Andrejev pečat ne spominjata na Ekehardovega, niti si nista podobna med seboj. V kakšnih sorodstvenih vezeh so bili navedeni možje in zakaj so se

109 Starzer, *Landesfürstlichen Lehen*, listina št. 81/1.

110 Starzer, *Landesfürstlichen Lehen*, listina št. 119/2.

111 Starzer, *Landesfürstlichen Lehen*, listina št. 119/3.

112 Kosi, *Socialna in prostorska mobilnost*, str. 30, 54.

113 Stopar, *Grajske stavbe*, str. 67.

114 Stopar, *Grajske stavbe*, str. 85.

115 Stopar, *Grajske stavbe*, str. 23.

116 Starzer, *Landesfürstlichen Lehen*, listina 267/21.

117 Stopar, *Grajske stavbe*, str. 85.

118 Starzer, *Landesfürstlichen Lehen*, listina št. 92/4.

119 GZM II/92.

120 *Vetter* je precej nedoločna oznaka za bratranca v kateremkoli kolenu (Preinfalk, *Rodbina*, str. 357).

121 Mell, *Regesten*, str. 47, listina št. 171; Brandl, *Urkunden-Buch*, listina št. 78.

122 Kos, *Vitez in grad*, str. 266.

123 GZL II/40.

124 Lang, *Salzburger Lehen*, str. 124, št. 100/2, 3.

125 ADG, 1387, VI. 15., Breže (MOM); ADG, 1399, X. 17., Breže (MOM); HHStA, 1405, VI. 11., Breže (MOM); ADG, 1407, IX. 29, Breže (MOM); ADG, 1410, I. 18., Breže (MOM).

126 StiAAdm, 1398, XI. 20. (MOM).

imenovali po Dobrenju, ne moremo zagotovo reči. Najverjetneje niso bili direktni pripadniki rodbine Dobrenjskih, ki se kmalu po Ekehardu najbrž niso več imenovali po Dobrenju. Po vsej verjetnosti je šlo za kastelane dobrenjskega gradu in njihove potomce, na kar kaže predvsem listina Ulrika Dobrenjskega. Vsekakor moramo ugotoviti, da so bili vitezi Dobrenjski, zlasti Ekehard, precej mogočnejši od svojega gradu, ki Ekeharda najbrž ni za dolgo preživel. Zato je navsezadnje zanimivo, da so se po Dobrenju sploh imenovali; tako lahko sklepamo, da gre za njihov izvorni grad oziroma vsaj izvorni grad veje rodbine, iz katere so Dobrenjski izhajali.

SKLEP

13. stoletje je bilo v zgodovini Dobrenja izredno pomembno obdobje, saj je v tem času dobilo svoj grad in ga verjetno tudi izgubilo. Iz precej nepomembnega in po ogrskih vojnah opustošenega kraja je eden izmed najdejavnih štajerskih plemičev Ekehard Dobrenjski ime Dobrenja ponesel celo na praški kraljevi dvor, vendar pa je po njem Dobrenje spet izgubilo pomen. Ekehard Dobrenjski kot najpomembnejši dobrenjski plemič tudi sam s svojo izstopajočo politično vlogo predstavlja uganko, saj ni povsem jasno niti, od kod njegova rodbina izvira, niti njena usoda po Ekehardovi smrti. Kljub temu smo poskušali osvetliti Ekehardovo življenje in delovanje ter ponuditi nov pogled na Dobrenjske pred in po njem, saj gre za doslej dokaj neraziskano rodbino.

VIRI IN LITERATURA

NEOBJAVLJENI VIRI¹²⁷

ADG – Archiv der Diözese Gurk, Klagenfurt (Arhiv škofije Krka, Celovec).

Regesten – Regesti listin arhiva škofije Krka.

StiAAdm – Stiftsarchiv, Admont.
Urkunden.

DAGS – Graz-Seckau, Diözesenarchiv.
Pfarrurkunden.

DOZA – Deutschordenszentralarchiv, Dunaj.
Urkunden.

HHStA – Haus-, Hof- und Staatsarchiv, Salzburg.
Urkunden.

KLA – Kärntner Landesarchiv, Celovec.
Allgemeine Urkundenreihe.

NOeLA – Niederösterreichisches Landesarchiv.
Urkunden.

OBJAVLJENI VIRI

Brandl, Vincenc: *Urkunden-Buch der Familie Teufenbach: im Auftrage des Mähr. Brünns: Im Verlage des Mähr. Landes-Ausschusses, in Comission bei A. Nitsch, 1867.*

Eschenbach, Ulrich von: *Alexander*. Ur. Wendelin Tisch. Tübingen: Litterarischen Verein in Stuttgart, 1888.

FRA II/31 – *Codex diplomaticus Austriaco-Frisigensis* (ur. Joseph von Zahn). Fontes rerum Austriacarum II/31. Wien: Gerold, 1870.

Gradivo IV – Gradivo za zgodovino Slovencev v srednjem veku IV. (ur. Franc Kos). Ljubljana: Leonova družba, 1915.

GZL – *Gradivo za zgodovino Ljubljane v srednjem veku, II.* Ljubljana: Mestni arhiv, 1957.

GZM – *Gradivo za zgodovino Maribora I, II.* (ur. Jože Mlinarič). Maribor: Pokrajinski arhiv Maribor, 1975, 1976.

Lang, Alois: *Die Salzburger Lehen in Steiermark bis 1520 II.* BKStGQ 44/ BEStGQ 19 = VHLSt 31. Graz: Verlag der Historischen Landes-Kommission, 1939.

Mell, Anton: *Regesten zur Geschichte der Familien von Teufenbach in Steiermark. I. 1074–1547.* Graz: Selbstverlag der Historischen Landes-Kommission, 1905.

Muchar, Albert von: *Geschichte des Herzogtums Steiermark VII.: Geschichte der Steiermark unter vom Landes-Oesterreich getrennter Beherrschung von H. Leopold dem Frommen (Probus) 1373 bis zur Wiedervereinigung mit Oesterreich 1457 – unter K. Friedrich IV.* Graz: Leuschner & Lubensky, 1864.

Ottokars *Österreichische Reimchronik* (ur. Joseph Seemüller). Monumenta Germaniae Historica. Scriptorum qui vernacula lingua usi sunt. Tomi V. Pars I. Gesellschaft für ältere deutsche Geschichtskunde. Hannover: Hahnsche Buchhandlung, 1890.

Schroll, Beda: *Urkundenbuch des Benedictiner-Stiftes St. Paul in Kärnten.* Fontes rerum Austriacarum II/39. Wien: In Comission bei Karl Gerold's Sohn, 1876.

Starzer, Albert: *Die landesfürstlichen Lehen in Steiermark von 1421–1546.* BKStGQ 32 = VHLSt 17. Graz: Selbstverlag der Historischen Landes-Kommission, 1902.

UBSt I – *Urkundenbuch des Herzogtums Steiermark, Band I: 798–1192* (ur. Joseph von Zahn). Graz: Verlag des Historischen Vereins für Steiermark, 1875.

UBSt 3 – *Urkundenbuch des Herzogtums Steiermark, Band III: 1248–1260* (ur. Joseph von Zahn). Graz: Verlag des Historischen Vereins für Steiermark, 1903.

¹²⁷ Vse listine, označene z MOM, so dostopne na monasterium.net.

UBSt 4 – *Urkundenbuch des Herzogtums Steiermark, Viertes Band: 1260–1276* (ur. Heinrich Appelt in Gerhard Pferschy). Wien: Verlag Adolf Holzhausens Nachfolger, 1975.

LITERATURA

- Bele, Martin in Ravnikar, Tone in Hozjan, Andrej: Štajerski deželni zbori med letoma 1246 in 1311. *Acta Histriae* 26, 2018, št. 1, str. 27–54. DOI: <https://doi.org/10.19233/AH.2018.02>
- Bele, Martin: Friderik V. Ptujski. *Kronika* 64, 2016, št. 2, str. 135–146.
- Bele, Martin: *Pogumni vojaki in zviti politiki: boji in spletke spodnještajerskih plemičev v 13. stoletju*. Maribor: Znanstvenoraziskovalni inštitut dr. Frana Kovačiča, 2018.
- Bele, Martin: Rodbina Trušenjskih. *Kronika* 59, 2011, št. 1, str. 5–34.
- Dopsch, Heinz: Wlodizlaus Erzbischof von Salzburg. *Biographisch-Bibliographisches Kirchenlexikon*, 13. zvezek (ur. Friedrich Wilhelm Bautz). Herzberg: Traugott Bautz, 1998.
- Freed, John Beckman: *Noble Bondsmen. Ministerial Marriages in the Archdiocese of Salzburg, 1100–1343*. Ithaca, New York, London: Cornell University Press, 1995.
- Kos, Dušan: *Vitez in grad: vloga gradov v življenju plemstva na Kranjskem, slovenskem Štajerskem in slovenskem Koroškem do začetka 15. stoletja*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU, 2005. DOI: <https://doi.org/10.3986/9616500821>
- Kosi, Miha: Celjska klientela: socialna in prostorska mobilnost nižjega plemstva v službi grofov Celjskih. *Družbena identiteta in mobilnost v slovenskem prostoru med poznim srednjim vekom in 20. stoletjem* (ur. Boris Golec). Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU, 2019. DOI: <https://doi.org/10.3986/9789610502043>
- Kraßler, Josef: *Steirischer Wappenschlüssel*. Graz: Steiermärkisches Landesarchiv, 1968.
- Krones, Franz von: Friedrich II. *Allgemeine Deutsche Biographie*, 8, 1878, str. 10–12.
- Kustering, Andreas: Probleme um die Kämpfe zwischen Rudolf und Ottokar und die Schlacht bei Dürnkrut und Jedenspeigen am 26. August 1278. *Ottokar – Forschungen* (ur. Max Weltin in Andreas Kustering). Wien: Verein für Landeskunde für Niederösterreich, 1979, str. 226–311.
- Mlinarič, Jože: Historično-topografski oris neposredne okolice srednjeveškega Maribora II. *Časopis za zgodovino in narodopisje* 71, 2000, št. 4, str. 513–545.
- Mlinarič, Jože: Melje in njegova malteška komenda od XII. stoletja do leta 1803. *Časopis za zgodovino in narodopisje* 51, 1980, št. 2, str. 217–238.
- Ott, Norbert H.: Ulrich von Etzenbach. *Neue Deutsche Biographie*, 26, 2016, str. 602–603.

Pirchegger, Hans: *Die Untersteiermark in der Geschichte ihrer Herrschaften und Gülden, Städte und Märkte*. München: R. Oldenbourg, 1962.

Pirchegger, Hans: *Geschichte der Steiermark: mit besonderer Rücksicht auf das Kulturleben*. Graz: Leykam, 1996.

Preinfalk, Miha: Rodbina v luči srednjeveških listin. *Zgodovinski časopis* 55, 2001, št. 3–4, str. 341–374.

Ravnikar, Tone: *V primežu medplemiških prerivanj*. Ljubljana: Pedagoški inštitut, 2010.

Stopar, Ivan: *Grajske stavbe v vzhodni Sloveniji. Knj. 1, Območje Maribora in Ptuja*. Ljubljana: Partizanska knjiga: Znanstveni inštitut Filozofske fakultete, 1990.

Štih, Peter in Simoniti, Vasko: *Na stičišču svetov: slovenska zgodovina od prazgodovinskih kultur do konca 18. stoletja*. Ljubljana: Modrijan, 2010.

Torkar, Silvo: Slovenska vodna imena, tvorjena iz slovanskih antroponimov. *Slavistična revija* 66, 2018, št. 2, str. 191–211.

Vollmann, Benedikt K.: Ulrich von Etzenbach, »Alexander«. *Positionen des Romans im späten Mittelalter* (ur. Walter Haug in Burghart Wachinger). Tübingen: Max Niemeyer Verlag, 1991, str. 54–66.

Wagner, Hans: Vom Interregnum bis Pilgrim von Puchheim (Salzburg im Spätmittelalter). *Geschichte Salzburgs: Stadt und Land, 1. knjiga* (ur. Heinz Dopsch). Salzburg: Universitätsverlag Anton Pustet, 1983, str. 437–486.

Zillner, F. V.: Salzburgische Geschlechterstudien. IV. Die Tann. *Mitteilungen der Gesellschaft für Salzburger Landeskunde* 22, 1882, str. 106–168.

SUMMARY

Dobrenje and the Lords of Dobrenje in the Middle Ages

The settlement of Dobrenje was first mentioned in the early twelfth century in a deed of exchange between Count Engelbert von Spanheim and the abbot of the monastery of St. Paul. Because the settlement was apparently devastated and almost depopulated during the Hungarian wars, the monastery was not satisfied with what it was offered. Dobrenje then disappeared from the sources for a while and reappeared in 1239, when a castle apparently already stood on the hill overlooking the settlement, giving the name to Heinrich and Eckhart of Dobrenje. Eckhart being a Salzburg ministerial, the castle was probably built as part of the colonization policy of the Salzburg Archdiocese. It is much more difficult to determine where the two knights of Dobrenje had come from. There are several hypotheses, the most probable being their connection with the family of Melje or the Lords of Tann, as they were still referred to in some sources, whose family name was also Eckhart

(if they can indeed be linked to the distinguished family from Altentann Castle). What is known is that they also held a fief of the St. Paul monastery near Dobrenje. There are also possible family relations with the Lords of Trixen and, not least the Lords of Leibnitz, with whom the family undoubtedly established a connection at the end of the thirteenth century.

In the second half of the thirteenth century, Eckhart of Dobrenje became one of the most important noblemen in the territory of modern Slovenian Styria, on par with—and in some regards even surpassing—the Lords of Ptuj, Maribor, and Vuzenica. Even though he was a member of the circle surrounding the Archbishop of Salzburg, Eckhart, along with many other Styrian noblemen, sided with the Bohemian king Ottokar II Přemysl in the struggle for control over Styria. His loyal service to the king earned him distinctions, including the presidency of the Styrian territorial estates in 1275 and the use of the seal of the Styrian territorial governor Milota of Dědic. His name became so famous that even the poet Ulrich von Etzenbach mentioned it in his epic *Alexander*. Eckhart attempted to break free from the Salzburg archbishop's control by marrying

Ottokar's noble lady ministerial and thus entering his service. However, his plan failed with Ottokar's decline and the establishment of iron-fist policy by the new archbishop of Salzburg, Friedrich II von Walchen, who firmly sided with Rudolf of Habsburg. Eckhart had to return to the archbishop and leave his glory days behind; however, unlike many other Ottokar's adherents, he did not fall out of grace completely. After Eckhart's death at the end of the thirteenth century, the Dobrenje family began to lose its place in history. Whereas it is impossible to maintain with certainty that he had a son, he undoubtedly had at least three known daughters, whom King Ottokar handed over to the Church of Salzburg in 1276 to appease the archbishop after Eckhart's marriage to his noble lady ministerial, and a daughter (perhaps one of the three mentioned above) who married into the House of Leibnitz. Individual members of the Dobrenje family continued to appear in the sources well into the sixteenth century; however, they held much less sway than Eckhart, nor did they remain at Dobrenje Castle for long. The castle soon began to deteriorate, and the only trace of its existence is the slightly altered terrain configuration.

